

56 BEGINSELEN VAN HET BELGISCH BELASTINGRECHT – 1956

Jean Van Houtte (1907-1991)

Jean Van Houtte werd geboren op 17 maart 1907 in Gent als zoon van Hubert Van Houtte, historicus aan de Gentse universiteit. Ook hij heeft een rijke academische carrière vervuld, die op zeer jonge leeftijd werd gestart. Na succesvolle studies in de rechten en het notariaat, aangevuld met internationale studieverblijven in Parijs, bij de Volkenbond en bij de Académie de droit international in Den Haag, trad hij immers op 24-jarige leeftijd al als docent toe tot het professorenkorps van de Luikse rechtsfaculteit om er vijf jaar later als buitengewoon hoogleraar te worden benoemd. Een jaar later, in 1937, werd hij benoemd aan de Rijksuniversiteit Gent en doceerde er zowel aan de rechtsfaculteit als aan de Hogere School voor Handels- en Economische Wetenschappen (vandaag de Faculteit Economie en Bedrijfskunde). Een bevordering tot gewoon hoogleraar volgde bij besluit van 28 januari 1945, maar met ranginneming op 1 oktober 1936. Hij verrichtte ook onderzoek aan de universiteiten van Californië, Chicago, Northwestern University, Virginia, Columbia, New York en Harvard, was als gastprofessor verbonden aan de universiteiten van Rijsel, Nijmegen en Grenoble, verkreeg eredoctoraten van de universiteiten van Nice, Rijsel en Grenoble, en in het academiejaar 1964-1965 kende de Leuvense rechtsfaculteit hem de prestigieuze Francquileerstoel toe. Op 18 april 1975 werd zijn toelating tot het emeritaat gevierd.

Naast zijn academische carrière was Jean Van Houtte ook politiek actief. Eerst werkte hij bij de studiedienst van de Christelijke Volkspartij (CVP), maar daarna zetelde hij als gecoöpteerd senator en bekleedde hij verschillende malen de functie van minister van Financiën. In 1952 werd hij kortstondig premier. Op 11 april 1954, ‘internationaal’ (aldus een aan de universiteit van Cambridge uitgevoerde studie) aangemerkt als de saaiste dag aller tijden, werden in België immers parlementsverkiezingen gewonnen door liberalen en socialisten, waarna voor het eerst in België een paars kabinet o.l.v. A. Van Acker werd samengesteld en de CVP in de oppositie terecht kwam. In 1966 werd Jean Van Houtte benoemd tot minister van Staat en in 1970 verkreeg hij de titel van baron.

De cumul van een academische en politieke carrière maakte van Jean Van Houtte een fel bevraagd persoon voor bijkomende nationale en internationale mandaten. Zo zetelde hij in de Commissie voor het vaststellen van het statuut van de bedrijfsrevisoren, het Studie en Wetgeving Comité van de Koninklijke Federatie van Belgische Notarissen, de Benelux-studiecommissie tot Eenmaking van het Recht, de Hoge Raad van Financiën, de Hoge Raad van het Gezin en het Belgisch Instituut voor Openbare Financiën. Verder was Jean Van Houtte lid van de Koninklijke Academie der Wetenschappen, Letteren en Scho-

Het kabinet Van Houtte dat in de jaren 1952-1954 België regeerde. Zittend (van links naar rechts): Segers, Duvi-eusart, Van Zeeland, Van Houtte, Janssen, Pholien, Behogne. Staand: Coppé, Moyersoën, Harmel, Heger, Van den Daele, Dequae, De Taeje, Degreef, Meurice, Den Haag, Nationaal Archief, collectie Spaarnestad.

ne Kunsten van België en ook korte tijd assessor in de Afdeling Wetgeving van de Raad van State. Internationaal was hij onder meer gouverneur van respectievelijk de Wereldbank, het IMF en de Europese Investeringsbank, en voorzitter (en vervolgens erevoorzitter) van de International Fiscal Association.

Jean Van Houtte overleed op 23 mei 1991 in Brussel.

De eerste editie van *Beginselen van het Belgisch belastingrecht* verscheen in Antwerpen, bij Standaard Boekhandel, in 1956 en telde 521 bladzijden. Een tweede editie (Gent, Story-Scientia) volgde in 1966 en had 793 pagina's. De derde editie kwam tot stand met medewerking van Ignace Claeys Bouuaert (Gent, Story-Scientia, 1979, 677 p.). In 1958 rolde bij uitgeverij Erasme in Brussel ook een Franstalige editie van de persen.

Het werk komt voort uit de leerstoel fiscaal recht die de auteur sinds 1943 bekleedde. Het vormde het studiemateriaal voor het basisvak fiscaal recht, dat kort voordien als zelfstandig vak werd toegevoegd aan de academische opleidingen in de rechten en het notariaat. Na de hervorming van de inkomstenbelastingen van 1962 werden structuur (en omvang) aangepast in 1966. Deze opbouw bleef vervolgens behouden, maar werd inhoudelijk bijgewerkt voor de derde editie (1979).

Het boek bestaat uit diverse hoofdstukken die elk een basisaspect van een belasting in het algemeen uitwerken. Deze fundamentele benadering werd doorheen de drie edities behouden, maar waar in de eerste editie de inhoudelijke beschrijving van de grondslag

één enkel hoofdstuk (VII) beslaat, werd in de tweede editie in afzonderlijke hoofdstukken (VII-IX) aandacht besteed aan de grondslag van de directe belastingen, de voorheffingen en de indirecte belastingen, waardoor het werk in de tweede en derde editie veertien hoofdstukken beslaat.

De drie edities vangen aan met een eerste algemeen hoofdstuk, waarin de notie ‘belasting’ en de diverse functies van een belasting worden toegelicht. Vervolgens schetsen de drie volgende hoofdstukken middels een begrippenkader, een historisch luik en een beschrijving van het (hoofdzakelijk federale) fiscaal institutionele kader de (ten tijde van het werk) actuele stand van het Belgisch belastingrecht. De volgende hoofdstukken belichten telkens een bijzonder aspect, dat bij elke individuele belasting in vraag kan worden gesteld. Zo is er achtereenvolgens aandacht voor het toepassingsgebied van een belasting (met verdere onderverdeling *ratione materiae*, *personae*, *temporis* en *loci*), de interpretatie van een fiscale norm, en – na de theoretische analyse van de grondslag in de bestaande belastingen – de vestiging van een belasting (door de auteur verdeeld over ‘de vaststelling van de grondslag’ en ‘de vereffening van de belasting’), de invordering, maatregelen om de inning te verzekeren en bijzondere procedureaspecten in het kader van fiscale geschillen. Deze thematiek wordt vervolgens in elk hoofdstuk verder uitgewerkt met aandacht voor de verschillende in België bestaande belastingen.

De opzet van het werk leunt aan bij de visie van de auteur om het belastingrecht niet langer te benaderen als een zuiver ondergeschikte en technische rechtstak van het burgerlijk recht, maar als een zelfstandige rechtstak, waarin concepten van het gemeen recht worden geïntegreerd. Deze, vandaag niet meer in vraag gestelde, benadering was een vernieuwend inzicht dat Van Houtte voor het eerst verdedigde op een internationaal congres voor belastingrecht in 1939. Door zijn politieke rol als minister van Financiën was de auteur goed geplaatst om, naast een technische duiding van de werking van het fiscaal recht, ook aandacht te besteden aan afgeleide regulerende functies ervan, zoals het doorvoeren van economische correcties (door bijvoorbeeld concentratie en rationalisatie van ondernemingen door fusies te bevoordelen of investeringen aan te wakkeren) of het inzetten van het fiscaal recht voor sociale doeleinden (zoals een vermindering van de onroerende voorheffing voor kinderen ten laste). Waar vandaag de overmatige instrumentalisering van het fiscaal recht aanleiding geeft tot een ondoorzichtig en niet langer coherent geheel van complexe regels met tal van afwijkingen, was de oorsprong van deze gedachte initieel verfrissend. Een bijzondere, door de auteur gepropageerde (en als minister mee ingevoerde), vernieuwing is bijvoorbeeld het systeem van voorafbetalingen, waardoor zelfstandigen (en later ook vennootschappen) middels een belastingverhoging in geval van zuiver tijdige betaling, worden aangemoedigd belastingschulden versneld te voldoen. De eerste invoering ervan leidde tot een vervroegde inning van zes miljard Belgische franken door de Belgische schatkist.

De aandacht voor fiscaliteit als een autonome rechtstak heeft er omgekeerd niet toe geleid dat alle diverse belastingen in detail worden behandeld. Zoals uit de inhoudsopgave

van *Beginselen van het Belgisch belastingrecht* blijkt, wordt gewerkt vanuit de essentiële bouwstenen van een belasting, die door de auteur als ‘beginselen’ worden omschreven. Deze titel mag dan ook niet worden verward met de hedendaagse betekenis van deze term. Vandaag wordt met ‘beginselen’ immers verwezen naar de onderliggende fundamentele principes of (rechts)beginselen die de fiscale wetgever en administratie moeten respecteren bij de ontwikkeling en toepassing van het fiscaal recht. Dit wordt als dusdanig echter nog in geen van de drie edities geïntegreerd. Het boek tracht daarentegen vanuit een zeker helikopterperspectief de algemene jurist een overzicht te geven van de algemene spelregels, waarmee een belastingheffing kan worden ingevoerd. Daardoor was elke editie ook in zekere mate bestand tegen beperkte inhoudelijke, hoofdzakelijk technische, wijzigingen, maar was wel een tweede editie vereist na de fundamentele hervorming van de inkomstenbelastingen in 1962. Daarom ook werd op dat ogenblik het hoofdstuk over de grondslag verder uitgesplitst.

Ondanks zijn overschouwende benadering lijkt het actueel belang van dit boek in grote mate achterhaald. Opeenvolgende Belgische staatshervormingen en de groeiende mondialisering hebben het fiscaal recht fundamenteel verder onderverdeeld in diverse deel-takken met eigen, onderling soms te verschillende, wetmatigheden. Waar de titels van de diverse hoofdstukken ook vandaag nog de bouwstenen vormen waarop een fiscale wet is gebaseerd, wijken de onder deze vlaggen verscholen ladingen vandaag dan ook steeds fundamenteeler af door allerhande bijzondere taxatievormen en uitzonderingsregimes. Enkele algemene leerstukken, zoals de regels over de interpretatie van een fiscale wet, blijven weliswaar ook heden de gemoederen nog steeds beroeren, maar zijn niettemin onder druk van de praktijk verder verfijnd. Een actualisering van het geleverde werk zou dan ook, gelet op de vereiste brede visie op het fiscaal recht, een heikele onderneming uitmaken.

Voor een ruimer overzicht van het werk en de persoon van Jean Van Houtte wordt volstaan met een verwijzing naar zijn *liber amicorum*, uitgegeven in 1975 bij Elsevier in Brussel ter ere van zijn emeritaat aan de Rijksuniversiteit Gent. Naast 71 bijdragen van tal van voor-aanstaande personen, bevat dit boek immers ook niet minder dan vijf toespraken, waarin de verdiensten, het leven en de biografie van Jean Van Houtte uitgebreid worden gekaderd.

prof. dr. Bart Peeters
Universiteit Gent